

RAKSTNIEKU VAKARS

Vecpiebalgas biedrības namā noticis rakstnieku vakars, uz kuru pirms došanās uz Šveici ieradies pat Rainis!

– Vecais puika Blaumanis bija gluži sasarcis no rosīšanās! Tas labi saprotams – Rīgas kungi Piebalgā vis neapgrozās katru dienu, – Kārlis man stāsta, aizrautīgi žestikulēdams.

– Ar visu cieņu pret viņa dzeju es nevaru teikt, ka...

Kārlis manī neklausās, viņš ir pārņemts ar dižā dzejnieka darbu analīzi, kuru drīzumā grasās darīt zināmu arī plašākai publikai, iesniedzot recenziju avīzei.

– Zete, tu tikai paklausies, kā viņš raksta! Viņa valoda ir dzidra kā kalnu strauts un bagāta tik daudzām jaunām idejām. Nekā no vecā, apnikušā, nodeldētā! Katra vismazākā glezniņa viņa dzejā ir oriģināla, jauna, nedzirdēta. Simboli un zīmes tikpat daudz prātam, kā jūtām.

Blaumanis Raini kā “lielāko latviešu dzejnieku” iepazīstināja ar Skalbi kā “sirsnīgāko latviešu dzejnieku”. Kārlis ticis pie trimdnieka jaunā krājumiņa “Tālas noskaņas zilā vakarā”. Atšķīru pirmo lapu un lasu lēni un ar izteiksmi: “ K. Skalbem. Sēj zemē dzirksteles iz uguns pūra, drīz izaugs viņņojoša liesmu jūra. J. Rainis.”

– Skaisti! Vai viņš pats lasīja arī savus dzejoļus?

– “Tad zemnieks cēlās un rungu grāba”– tā viņš skandēja, un mums visiem, kas bijām sapulcējušies zālē, skudriņas skrēja pār muguru. Kaut es mācētu tā rakstīt! Lizet, es esmu sapratis vienu –

mēs nedrīkstam apstāties! Mēs nedrīkstam padoties nevienam!
Mums arī jācīnās, tu, mana Aspazija!

– Nemuļķojies!

– Lizet, klausies! – un viņš, pastiepis roku pret zvaigznēm, šķiet,
kā grāmatā lasa paša rakstītās rindas tumšajās nakts debesīs:

– Es mīlu tavas kaislās jūtas,
Tu, vētras, liesmu dzejniece!
Es mīlu tavu aukas sparū,
Tu, visa gļēvā naidniece!
Tavs jūtu spēks kā milzu bangas
Man pagurušās krūtīs veļ
Un debess augstumos aiz zvaigznēm
Kā varens gaismas ģēnijs ceļ!

1904. GADA VASARA

Vasaras sākums uzplaukst ziedos, un līdzīgi tiem krāšņi zied arī mana sirds. Māte mudina doties paciemoties pie Kļaviņu Paulas uz laukiem, uz Bebriem, lai es tur, kā viņa saka, *beidzot ievilkto plaušās svaigu gaisu*. Patiesībā viņa laikam vēl cer, ka neparasts piedzīvojums varētu pēkšņi mainīt manas domas un jūtas pret Kārli. Naivā māmuliņe! Tomēr vienā ziņā viņai taisnība – mūsu Rīgas dzīvoklītī gaiss ir tik saspīests, ka elpot grūti, sevišķi vasarā.

Mamma ir maldījusies, cerēdama mani no Kārļa šķirt. Šeit viņš man atrodas vēl tuvāk, jo strādā par rakstveža palīgu Ērgļos. Kur Rīga un kur Ērgļi, no galvaspilsētas Kārlis man bija nenasiedzams. Arī no Bebriem līdz Ērgļiem attālums ievērojams, bet vai tad jaunībai un mīlestībai tas kāds šķērslis? Man draugs jāapciemo, lai tur vai kas! Dodos ceļā līdz ar ausmu, paņēmusi līdz draudzenes gādīgi sarūpēto aizsaini. Man paveicas – labu gabalu varu nobraukt ratos, jo uz Ērgļu pusi dodas arī kāds čigāniska izskata vīrs ar lielu bārdi un gariem matiem.

– Es tā lūkoju, vai tikai mēs neesam no vienas šlakas, tu jau arī, meit, tāda tumsnēja no vaiga.

– Manu tēvu sauc Zāmili. Un pēc Bībeles iznāk, ka cilvēki visi viens otram rada, kālab tad lai mēs nebūtu?

Vecīgais vīrs pasmejas kopā ar mani un uz atvadām novēl laimīgu izdošanos visos darbos. Ko vairāk var vēlēties? Kārļa darba devējs Blaus, vakarpusē savās namdurvīs ieraudzījis mani tādu nobraukušos un nostaigājušos, skatās ar grūti slēpjamu ironiju šaurajās acīs.

– Jaunkundze ieradiesies apciemot Skalbes jaunskungu? No pašiem Bebriem? Skatos, šolaiku jaunatne kļuvusi makten uzņēmīga – tas taču elles gabals!

– Vai jūs varētu viņu pasaukt?

Savaldišanās prasa visus manus ceļā iztērētos spēkus. Kā gribētos šim pašapzinīgajam kungam iebraukt ar nagiem spīdīgajā ģīmī! Tā baltā, stērķelētā apkaklīte ir tik kaitinoša! Bet, cik Kārlis stāstījis, Pēteris Blaus esot godavīrs, arī dzejnieks, ar kuru viņš pazīstams jau gadiem ilgi. Staltais kungs ar balto krāgu ap ļumīgo kaklu uzsmaida draudzīgi:

– Iešu lūkot, kur palicis jūsu dārgais puisis, Erdmanes jaunkundz.

Es nomierinos. Atlaižu cieši savilkto pirkstus, noglaužu ar plaukstu kleitas malu un, pacēlusi acis, redzu Kārli brāžamies pie manis. Viņš apskauj mani un griež riņķi, nelūkodams, vai kāds mūs vēro vai ne. Ne miņas no kautrīgā un klusā, bālā Ērgļu skolmeistara.

– Pagaidi, trakais, man reibst galva!

– Zetiņ, ja tu zinātu! Ja tikai spētu iedomāties, cik labi, ka tu ieradies! – viņš izvelk no azotes grāmatu un sniedz to man, pēdējo reizi ar acīm apmīļodams. – Tie ir Edgara Po stāsti un balādes Baļmonta tulkojumā. Pagrūta, bet laba lasāmviela. Tevi interesēs arī tulkojums, vai ne? Tu taču pati vingrinies tulkošanā, es zinu. Nesapratu nekā cita, ar ko varētu tevi iepriecināt. Visu laiku gaidīju, neticēju, bet gaidīju, ka tu varētu tā pēkšņi parādīties manā priekšā kā tagad!

Man jau nekā cita nevajag. Mēs esam kopā, un tas ir galvenais. Par spīti visam un visiem, kas noskatās uz mums ar nelabvēlību vai grib mūs šķirt.

– Ērgļu mātesmeitas un meitu mātes visas acis izskatīs, visas mutes sausas izrunās, brīnīdamās par svešo, enerģisko meiču, kura apciemo mūsu skolmeistaru.

Tas atkal ir Blaus ar savu neizprotamo smīnu sejā. Cenšos neņemt viņu galvā. Ne viņš pirmais, ne pēdējais, kuru ziņkārō mūsu attiecības.

Pēterdienas vakarā mums pie Blaua jāierodas ciemā. Nujā, viņš taču ir Pēteris!

– Arī Blaua kundze uzstāj, lai nākam abi. Turklāt es viens bez tevis nekur nevēlos iet.

– Bet es negribu, negribu, negribu, – spītējos kā maza meitene.

– Kāpēc, Lizet? Tu redzēsi – viņa ir ļoti simpātiska un viesmīlīga mājasmāte, kura literātu sabiedrībā jūtas kā zivs ūdenī.

– Kas tad es par literāti?

– Zete, neizliecies, es taču zinu! Esmu redzējis tavu rakstāmgaldū, esmu pat ielasījies vienā otrā no taviem tulkošanas mēģinājumiem un atzīstu šo nodarbošanos par ļoti uzteicamu. To gan es nevarēju iedomāties, ka tu tik labi proti vāciski, franciski, krieviski, un arī skandināvi tev nav sveši. Pats galvenais – tava latviskā valoda ir tik bagātīga, ka tev pietiek vārdu visiem pārnēsumiem.

– Tas nav nekas nopietns. Tikai tā – laika īsināšanai. Sāku niekoties jau pie skolotāja Cīruļa, bet tagad...

– Labi, tāpēc nespītējies un dari, kā saku. Pati redzi – mums nav iemesla atteikt šiem jaukajiem cilvēkiem.

Neprotu Kārlim izskaidrot savu nepatiku un nevēlēšanos. Tomēr, kā parasti, viņš ņem virsroku un man nākas samierināties. Vakars ir brīnišķīgs. Nesen nolijis silts lietutiņš, debesis smaržo pēc bērzu lapām un zvaigznēm, kuras slēpjas aiz mākoņiem. Mēs ejam roku rokā, un es mēģinu savus mazos soļus pielāgot Kārļa lielajiem. Blaua māja pušķota bērzu meijām gluži kā pa Jāņiem. Šeit valda brīva un jautra gaisotne, paliela kņada, viesi staigā no istabas iekšā un ārā,

pazīstamie ar jaunpienācējiem satiekoties apskaujas un sarokojas. Redzu Austrīņu Antonu, Kārļa draugu kopš Vecpiebalgas skolas laikiem, ar kuru viņš tūliņ uzsāk dedzīgas sarunas, jo abi nav labu laiku tikušies. Mans uzticamais ceļabiedrs iekrīt cilvēku mutulī un pazūd kā lapa atvarā. Pēkšņi esmu pilnīgi viena. Apsēžos uz soliņa pie mājas ārsienas un ieklausos visapkārt čalojošajos trokšņos. Savāda sajūta – justies vientuļam liela ļaužu pulka vidū. Kļūst tik skumji, ka sagribas raudāt. Ceļos un, ievilkusi elpu, dodos istabā. Antons, no otra istabas gala mani pamanījis, sveicinot paloka galvu. Viņam blakus Cirstu skolmeistars Jānis Bērziņš, ar kuru pirms brīža esmu sapazīstināta un kurš, sarokodamies ar mani, Austrīņam piebalsojot, smēja, ka esot speciāli ieradies uz viesībām, lai redzētu *to rīdzinieci, kura mūsu Kārlim nolaupījusi sirdi*. Kārlis patlaban sarunājas ar staltu kungu lielām, skaistām ūsām un apaļiem, jautri zibošiem briļļu stikliem. Ieraudzījis mani, laikam attopas, ka aizrāvieš par daudz, un steidz sapazīstināt ar glīto kungu. Man gan jau ir nojausma, kas viņš ir, un tā apstiprinās:

– Cienījamais Blaumaņa kungs, iepazīstieties – Erdmanes jaunkundze.

Blaumanis cienīgi paloka galvu un sniedz man siltu plaukstu. Viņš vis nebuco katrai meičai roku kā Rīgas švauksti, viņš ir caur un cauri cienīgs un atturīgs. Tomēr pēc brītiņa man nākas aļoties.

– Esmu šo un to dzirdējis par jums, Erdmanes jaunkundz. Un tās ziņas, kuras man tikušas pienestas, neko labas vis nav.

Sastingstu mulsumā un kaunā. Kas tās par ziņām, par ko viņš te runā?! Vai tiešām cienījamais rakstnieks klausītos sievu klačas un nestu tās tālāk kā pēdējā pagasta tenku vecene? Blaumanis pasmejas un draudzīgi papliķē man pa plecu.

– Jaunais censonis Skalbes Kārlis jūsu dēļ esot iedzīvojies nopietnā slimībā.

– Ko? Kas? – es vēl joprojām minstinos.

– Jā, jā, turklāt, kā runā, pret to slimību pat neesot nekādu zāļu. Kas ar to saslimstot, esot uz vietas beigts un pagalam, ha–ha–ha!

Lizetes jaunkundz, nemulstiet nu tik ļoti! Es taču tikai jokuju un pats būtu laimīgs to slimību saķert, ja tā lidotu pa gaisu kā bacilis.

Beidzot saprotu, par kādu kaiti ir runa. Kārlis, kurš līdz tam klusi stāvējis man blakus, arī attopas un iesmejas savam labvēlim līdzī, mulsi nosarkdams pār visu ģīmi.

– Kāpēc viņš tā? – vēlāk es Kārlim prasu, jo nesaprotu, kā justies Blaumaņa neveiklā joka dēļ. Dusmoties vai priecāties par tādu savādu dižā rakstnieka uzmanības izrādīšanu?

– Zetlīzīt, viņš jau tikai pajokoja. Blaumanis tāds ir. Turklāt neviens no malas neklausījās, tāpēc neiedomājies uz viņu dusmoties, Dievs pasargi!

Kad Kārļa runā parādās Dieva vārds, tad lieta ir nopietna, jo to viņš izrunā gaužām reti, tāpēc liekos mierā un ļaujies vakara turpinājumam. Soļojot uz māju, Kārlis pievelk mani sev cieši klāt.

– Vai tu zini arī, ka Blaumanis teica baltu patiesību?

Viņa lūpas smaržo pēc bērzu lapām, bet acis ir divas visspožākās zvaigznes no debesīm.